

Turizmusgazdaság a Balaton idegenforgalmi régióban

Tourism industry in Balaton Touristic Region

Domonkos Ágnes

Központi Statisztikai Hivatal
E-mail:
agnes.domonkos@ksh.hu

A tanulmány célja a Balaton idegenforgalmi régióban működő turisztikai vállalkozások gazdasági jellemzőinek bemutatása, illetve – amely esetén ez releváns – a szektor országon belüli elhelyezése gazdasági súlyának megfelelően.

Sinkovics Katalin

Központi Statisztikai Hivatal
E-mail:
katalin.sinkovics@ksh.hu

A balatoni idegenforgalmat legtöbbször a kereskedelmi és a magán szálláshelyek adatai alapján vizsgálják. A szerzők viszont az idegenforgalmat mint gazdasági ágat mutatják be, ugyanis elemzésük középpontjában az idegenforgalomhoz kapcsolódó szolgáltatások nyújtásával foglalkozó vállalkozások állnak.

Retz Tamás

Központi Statisztikai Hivatal
E-mail:
tamas.retz@ksh.hu

A balatoni gazdasági szervezetek adatait a Központi Statisztikai Hivatal által létrehozott Közös adatbázisból válogatták le a szerzők. A lehető legpontosabb elemzés érdekében több nehézséget (például a turizmus mint gazdasági ág lehatárolása; a balatoni régióban működő vállalkozások körének meghatározása) is át kellett hidalniuk.

Kulcsszavak:

turisztikai vállalkozások,
Balaton,
hozzáadott érték,
jövedelmezőség

The main goal of our study is to present the main economic features of the active tourism enterprises operating in Lake Balaton Touristic Region. The further aim was to determine the position of economic performance of these enterprises of this region within Hungarian tourism industry.

In general terms tourism is mentioned by the capacity, the arrivals and nights spent in the accommodation establishments. This study provides a different approach of tourism: it is shown as an economic sector through the data of the economic enterprises operating in tourism, and related services (leisure, catering units etc.)

The economic enterprises of Balaton Region – actually the coverage – was collected from the database named Structural Business Statistics (SBS) managed by the Hungarian Central Statistical Office. In our work we had to overcome some difficulties (determination of tourism activities as an economic branch; fixing which economic enterprises shall be considered as active; exploring which enterprises have their local unit at the Lake Balaton) to get the most exact information possible.

Keywords:

tourism enterprises,
Balaton,
value added,
profitability

Beküldve: 2016. március 4.

Elfogadva: 2016. május 13.

Bevezetés

A Balaton hazánk második legnépszerűbb idegenforgalmi célterülete, évente több millió magyar és külföldi turista keresi fel, veszi igénybe a szálláshelyeket, vagy csak egyszerűen meglátogatja a turisztikai régió egy-egy látványosságát.

A korábbi években a balatoni idegenforgalmat leginkább a kereskedelmi és a magán szálláshelyek adatai alapján elemezték, holott a szálláshely-szolgáltatással, a vendéglátással, valamint az idegenforgalomhoz közvetetten kapcsolódó szolgáltatások nyújtásával foglalkozó balatoni vállalkozások adatain keresztül a térség komplexebb turisztikai teljesítménye, a balatoni turizmus által képviselt gazdasági potenciál és annak az országon belül elfoglalt pozíciója is mérhető.

Az idegenforgalom¹ mint önálló gazdasági ág meghatározása, az egyes területi egységek gazdasági teljesítményének, súlyának és szerepének mérése az ország gazdaság-szerkezetében mind olyan témák, amelyekkel nagyon gyakran és mélyrehatóan foglalkozik a szakirodalom. Ezen források – mint módszertani előzmények – közül tanulmányunk a vállalati szintű vizsgálatokkal mutat párhuzamot.

A tanulmányban a Balaton térségét a 179 településből álló Balaton Kiemelt Üdülőkörzettel, illetve a vele megegyező területű Balaton idegenforgalmi régióval azonosítottuk.² A turisztikai tevékenységű balatoni vállalkozásokat (az elemzés tárgyát képező statisztikai alapsokaságot) a Központi Statisztikai Hivatal által létrehozott Közös adatbázisból válogattuk le azzal a céllal, hogy az egyedi gazdaságstatisztikai adatok minél teljesebb köréből kiindulva mutathassuk be a balatoni turizmusgazdaság jellemzőit.

Előzmények, szakirodalmi összegzés

Tanulmányunkban a következő három fő elméleti kérdéskör szerint tekintjük át a szakirodalmi forrásokat:

- turizmus mint önálló gazdasági ág,
- területi fejlettség,
- a Balaton régió gazdasági szerepe.

Turizmus mint önálló gazdasági ág

A turizmus mint összetett rendszer környezetével dinamikus kapcsolatban van, arra hatást gyakorol. Ezeket a hatásokat három fő csoportra bonthatjuk (gazdasági, társadalmi-kulturális és fizikai, vagy környezeti hatások), melyek éles határral nem különíthetők el egymástól (Puczkó–Rátz 2002, Papp 2013). A turizmus gazdasági hatásait a gazdaság szereplői közötti bonyolult kölcsönhatásrendszer alakítja (Puczkó–Rátz 2002). Bár a turizmus gazdasági jelentőségének egyik legfontosabb összetevője a turisták költése a meglátogatott területen, a gazdasági életben játszott szerepe nem merül ki ebben: magában foglalja a fogadó területeken érvényesülő tovagyrúzó hatásokat, úgymint a kereslet növekedésén keresztül a gazdaság élénkítését, a munkahelyteremtést és a befektetők ösztönzését. A turizmus a fogyasztói kiadásokon, a tőkebefektetések, a kormányzati kiadásokon és a külkereskedelmen keresztül járul hozzá a bruttó hazai termék (GDP) növekedéséhez (Puczkó–Rátz 2002).

A magyar gazdaságban meghatározó szerepet betöltő turizmus sokrétű, szerteágazó és összetett kapcsolatrendszerre miatt a nemzeti számlák szintjén nem jelenik

¹ A tanulmányban a turizmus és az idegenforgalom egymás szinonimái.

² A települések listáját a 2000. évi CXII. törvény (Balaton-törvény) melléklete tartalmazza. A tanulmány további részében a hivatalos elnevezés szinonimájaként a Balaton régió, illetve a szakirodalmi összegzésben az üdülőkörzet megnevezést is használjuk.

meg önálló ágazatként, gazdasági teljesítménye a turizmus-szatellitszámlák segítségével mérhető. A turizmus-szatellitszámla egy komplex keresleti-kínálati mérlegrendszer, a nemzeti számlák módszertanát, meghatározásait és osztályozásait alkalmazza (Pál–Rácz 2004). A keresleti oldalon a lakossági utazások és költségek, a kínálati oldalon a turizmus nemzeti számlák módszertanával előállított termelési számlái jelennek meg (KSH 2015). A turizmus-szatellitszámlák rendszerét nemzetközi együttműködés keretében dolgozták ki, és az egyes országok ugyanazon módszertan alapján számítják a saját turizmus-szatellitszámlájukat (Vécsei 2006). A turizmus-szatellitszámlák rendszere további alrendszerekre is bontható, például a kultúra és a turizmus kapcsolatára, melynek alapján a kulturális fogyasztás idegenforgalmat és a kapcsolódó szolgáltatások forgalmát erősítő hatásai vizsgálhatók (Plzáková 2014).

A turizmus-szatellitszámlák hazai rendszere a következő tevékenységeket sorolja a turisztikai ágazatok közé: szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, vasúti, közúti, vízi, illetve légiforgalmi személyszállítás, személygépjármű-kölcsönzés, utazási irodák, utazásszervezők és egyéb foglalási tevékenységek, kulturális szolgáltatások, sport- és szabadidős tevékenységek, gyógyfürdő-szolgáltatások, valamint a szállítást kiegészítő tevékenységek (KSH 2015).

2012-ben a nemzetgazdaság bruttó kibocsátásának 5,5%-a volt a turizmusra jellemző ágazatokhoz köthető, ez az arány a satellitszámlák összeállításának kezdete (2004) óta állandónak tekinthető (KSH 2015).

A turizmus-szatellitszámlák első hazai publikálását 2004-ben a hazai turizmus teljesítményének meghatározására tett kísérlet előzte meg (GKI 2004a), melynek során először a turisztikai szektor lehatárolását végezték el. A szálláshely-szolgáltatás és a vendéglátás ágak (azaz a statisztikai értelemben vett turisztikai szektor) mellett a turizmushoz közvetlenül köthető egyéb tevékenységeket (teljes közvetlen turisztikai szektor), valamint a szektor közvetlen beszállítóinak tevékenységeit sorolták ide, így a turizmust összesen 79 tevékenység (teljes közvetlen és közvetett turisztikai szektor) együtteseként határozták meg. Az idegenforgalmi hozzáadott értéket kétféleképpen (a vállalati mérlegadatokból és a hivatalos GDP adatából) becsülték. A vállalati adatokból a statisztikai értelemben vett ágazatokra, majd a közvetlen szektorra is meghatározták a hozzáadott értéket, és ennek arányát az összes hozzáadott értékből. A hivatalos GDP adatából kiinduló becslésnél a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás részesedése rendelkezésre állt, a közvetlen szektor részesedését pedig a GDP-adat korrekciójával határozták meg, a vállalkozások idegenforgalmi részesedési arányszámait felhasználva. Végül a teljes közvetlen és közvetett szektor súlyának kiszámításához (mindkét becslésnél) a társadalmi elszámolási mátrix módszerét alkalmazták, és a kétféle számítás eredményeit mint intervallumot fogadták el.

Területi fejlettség

Az ezredforduló környékétől megjelent hazai kutatásokat rendszerező tanulmány főként a régiókra, megyékre vonatkozó munkákat tekintette át.³ A tanulmány a szűkebb értelemben vett fejlettségi elemzések két fő típusát különböztette meg: az egymutató és a többmutató vizsgálatokat. Egymutató vizsgálatoknak azok tekinthetők, amelyek jellemzően az egy lakosra jutó jövedelmet, vagy a bruttó hozzáadott értéket (GDP), illetve a területi szintű GDP-t (regionális hozzáadott érték, GRP) használják az elemzésükhöz (Tóth 2013). Megyeinél alacsonyabb szintre becsléssel határozható meg a GDP, de ebben a kérdésben módszertani és értelmezésbeli korlátok merülnek fel⁴, (Kiss 2003, Nemes Nagy et al. 2003, Lócsei–Németh 2006, Nemes Nagy 2004) melyek növelik a becslés bizonytalanságát. Az egyik lehetséges eljárás a KSH által hivatalosan közölt, termelési oldalról becsült GDP megyei adatának dezaggregálása. A területi szintekre történő felosztásokhoz az elemzések települési szinten adott, az értékteremtéssel összefüggő közvetett mutatókat használták, főként a személyi jövedelemadót, a helyi iparüzésiadó-bevételt, illetve a regisztrált vállalkozások számát. Ezzel a módszerrel kistérségekre (Kiss, 2003), idegenforgalmi régiókra (Tóth–Dávid 2011), a Balaton üdülőkörzetre (Nemes Nagy et al. 2003, Lócsei–Nemes Nagy 2003, Lócsei–Németh 2006), de a győri járműipari körzetre (Dusek et al. 2015) is végeztek becsléseket. A másik módszer a területi GDP jövedelmi oldalról történő becslése, ami a gazdasági szereplők jövedelmeinek összegzését jelenti. E kísérletek az elérhető mérlegadatokat használták fel a hozzáadott érték becslésére (GKI 2004a, 2004b, Dusek et al. 2015).

A többmutató vizsgálatok célja nem csupán a fejlettség mérése, hanem az azt meghatározó tényezők feltárása, a fejlettségi szint összetevőinek mérése (Tóth 2013).

Az egy főre jutó GDP-t, illetve jövedelmet befolyásoló tényezők elemzésének egyik típusa a versenyképesség vizsgálata, a fejlettség következő tényezői szerint: élőlakosság-termelékenység, foglalkoztatottság és korszerkezet. E tényezők alapján a

³ Tóth (2013) a területi vagy regionális fejlettség kifejezést explicit módon használó, szűkebb értelemben vett területi fejlettségi vizsgálatok mellett azokat az elemzéseket is górcső alá vette, amelyek közvetett módon fejlettségi tartalmakat sugalltak. Utóbbiakhoz sorolhatóak például az ún. centrum–periféria elemzések, a területi fejlődés és az úthálózat kapcsolatára irányuló – elsősorban az autópályák hatásaival foglalkozó – vizsgálatok, vagy a hazai kistérségek és városok innovációs szempontú fejlettségének leírására tett kísérletek.

⁴ Az egyik legjelentősebb módszertani probléma a GDP egyes tételeinek területi egységhez kötése. Az országos szint alatt elvi okokból oszthatatlan tevékenységek, a régióközi mozgásokkal összefüggő tevékenységek, valamint a telephelyi szintű adatok hiánya (a több telephelyes vállalkozások teljesítményének és a telephelyen kívül végzett tevékenységek figyelembevételéhez) is lokalizációs nehézségeket okoz. Az egy lakosra jutó GDP eltéréseiben a térségek tényleges gazdasági teljesítményétől, „fejlettségétől” független hatások is összegződnek, ilyen a természeti kincsek koncentrált elhelyezkedése, a tőkeintenzivitás területi eltérései, a képzettségi differenciák, a helyi lakosság aktivitási rátáinak különbségei és a munkaerő régióközi ingázása. Ez utóbbinál a munkahely és lakóhely problémája vetődik fel: az ingázó dolgozók munkája révén előállított hozzáadott érték munkahelyük térségének GDP-jét növeli, és nem lakóhelyük térségéét – ellentétben a legtöbb más területi fejlettségi mutatóval, például az egy lakosra jutó adóköteles jövedelemmel (Dusek–Kiss 2008).

fejlesztési irányok meghatározása érdekében az adott térségeket típusokba sorolják (Nemes Nagy, 2004).

A GDP alkalmazásának fő kritikája, hogy az csak az anyagi növekedést méri, a gazdaság területi különbségeinek, egyenlőtlenségeinek mérésére használható inkább, és nem nyújt információt az emberek életminőségéről, a helyi társadalom állapotáról (Dusek–Kiss 2008, Papp–Molnárné 2013). Egy térség fejlettségének számszerűsítése a gazdasági növekedésnél tehát összetettebb feladat. Elengedhetetlen olyan tényezők számbavétele, mint az emberi életnívó, a technikai haladás vagy az innovációk, hiszen ezek egy ország vagy régió tisztán anyagi jólétén felül az életminőség tényezőit is magukban foglalják (Tóth 2013). Az életminőséget befolyásoló tényezők egy része szubjektív, az ott élők közérzetében, elégedettségében fejeződik ki, statisztikai adatokkal nehezen jellemezhető (Papp–Molnárné 2013). A többmutatós elemzések a jólét, azaz az életminőség objektív, statisztikai adatokkal mérhető részének vizsgálatát teszik lehetővé. Ennek egyik lehetséges módszere az emberi fejlődés index (Human Development Index – HDI) meghatározása, ami három fejlődési dimenzió (a gazdasági teljesítmény, az élettartam és az oktatási teljesítmény) négy mutatószámmal mért súlyozott átlaga (Németh et al. 2011). További lehetőség az ún. Piramis-modell alapján végzett vizsgálat. A Piramis-modellben az alapot a sikerességi faktorok jelentik, azok a tényezők, amelyek a versenyképességre közvetten és hosszabb távon tudnak hatni, például a regionális elérhetőség, a munkaerő felkészültsége. Ezekre építve az ún. alaptényezők (például kutatás-fejlesztés, infrastruktúra, humán tőke) fejlesztésével javítható a versenyképességi pozíció és érhető el a végső cél, a lakosság jóléte. A versenyképesség az ún. alapkategóriákkal mérhető, ilyen például a foglalkoztatottság, munkatermelékenység, regionális jövedelem (Papp 2013, Papp–Molnárné 2013).

A regionális fejlettség általános vizsgálatának sajátosságai jellemzők a turisztikai fejlettségi vizsgálatokra is, ugyanis mind a gazdasági növekedés elemzésére, mind pedig komplexebb versenyképességi vizsgálatokra találunk példát.

A regionális és a térségi turisztikai GDP meghatározására a nemzetközi példák mellett (Konttinen 2006, Zhang 2005, Jones et al. 2003) hazai kísérletek is történtek. A megyei (Tóth 2009), illetve az idegenforgalmi régiós (Tóth–Dávid 2011) turisztikai teljesítmény kiszámításának alapja a Magyarország turizmus-szatellitszámláiban publikált országos szintű turisztikai GDP volt. A felosztáshoz alkalmazott kombinált becslési eljárás minden megyében a szállástípusok szerinti belföldi és külföldi vendégéjszakák számát és a szállásdíjbevételeket vette figyelembe.

Az eredmények felhasználásával a régiók versenyképességének turisztikai szempontú vizsgálatához a turisztikai fejlettséget (ez esetben az egy főre jutó turisztikai

GDP-t) három tényezőre (eredményesség, ellátottság, kihasználtság) bontva elemezték ezek versenyképességét (Tóth–Dávid 2011).⁵ Ezt a tipizálási módszert alkalmazták a gyógyfürdővel rendelkező települések életminőségének vizsgálatára is (Michalkó et al. 2009). Ez utóbbiban a Széchenyi-terv keretében megvalósult fürdőfejlesztések társadalmi-gazdasági hatásainak elemzésére a faktoranalízis módszerével (egy gazdasági, egy demográfiai és egy belföldi vándorlási változóból álló) komplex gazdasági-társadalmi mutatót alakítottak ki. A beruházások hatását is e változókra vizsgálták.

A versenyképesség vizsgálatának egy másik lehetősége az ún. TPI-index (*Tourism Penetration Index*). Ez egy (a gazdasági, a szociális és a környezeti hatást együttesen mérő) komplex idegenforgalmi hatásmutató, amely egy térség turisztikai leterheltségét fejezi ki. A térségre vonatkozó három fő hatástípus számtani átlaga adja a TPI-t (Tóth–Dávid 2011).

A Piramis-modell turisztikai desztinációkra átalakított változatában a megyék turisztikai versenyképességi pozíciója (az alapmodellben ezek az alapkategóriákba tartozó, mérhető mutatók) és a lakosság jóléte (a végső cél) közötti összefüggéseket, a közöttük lévő kapcsolat alapján a turisztikai versenyképességi pozíciót három turisztikai adatokkal kifejezett tényező határozta meg: a jövedelem, a foglalkoztatottság és a turisztikai teljesítmény (Papp–Molnárné 2013). A végső célt, a jólétet is három tényezőre bontották: az életszínvonalra, az életmódra és az életkörülményekre. Az ún. skála-összehangoló transzformáció segítségével aggregálhatóvá tették a változókat, illetve mind a versenyképesség, mind a jólét egy-egy mutatószámmal kifejezhetővé vált.

Papp (2013) szintén az átalakított Piramis-modell alkalmazásával a turisztikai desztinációk versenyképességi pozíciójának mérésére egy új mutatót dolgozott ki, az ún. desztinációs versenyképességi pozíciót, röviden DVP-mutatót. A DVP-mutató két tényezőből tevődik össze: a kapacitáskihasználtságból és a kulcsteljesítmény-mutatóból, utóbbi 7 turisztikai változó összege. (Az összeadhatóságot a skála-összehangoló transzformáció tette lehetővé.) A számításokban valamennyi változót súlyozottnan vesznek figyelembe. A mutató az egyes desztinációk versenyképességi pozíciójának összehasonlítására és a versenyképességi pozíció időbeli változásának elemzésére egyaránt alkalmas.

A Balaton régió gazdasági szerepe

A térség gazdasági teljesítőképességének, súlyának meghatározására mind jövedelmi (GKI 2004b), mind termelési oldalú (Lőcsei–Németh 2006) megközelítéssel is találkozhatunk. Előbbi a gazdasági szereplők jövedelmi oldaláról vállalkozott arra, hogy a térségi GDP-t a munkavállalói jövedelmeket, bruttó működési eredményt és egyes

⁵ Az elemzés során használt tipizálás követi Nemes Nagy József városokra vonatkozó munkáját (Nemes Nagy 2004). Minden tényezőben megkülönböztettek a megfelelő jelzőszám átlagánál magasabb (kedvezőbb), illetve alacsonyabb értékeket, az osztályozás két fejlettségi-versenyképességi csoportot (versenyelőny-versenyhátrány), ezeken belül 3-3 strukturálisan különböző versenyképességi típust (egytényezős, többtényezős, komplex) jelölt ki.

jövedelmeket, valamint a termelési adók és támogatások egyenlegét felhasználva határozza meg. Eszerint a térség az országos GDP 1,93%-át adta 2002-ben. A módszer hátránya, hogy területi bontásban nem állnak rendelkezésre hiánytalanul a számításokhoz szükséges adatok (Lőcsei–Németh 2006), ezért minél kisebb területi egység teljesítményét akarjuk meghatározni, annál több becslés szükséges.

Utóbbi módszer alapja a már említett termelési oldalról becsült megyei GDP, amelyek települési szintre történő dezaggregálása a termelési folyamatokkal bizonyítottan összefüggő mutatószámok (a települési gazdasági erő – TGE) alapján történik. A Balaton régió területén osztozó 3 megye a gazdaságiérték-teremtést (az országos GDP-hez viszonyított arányát) tekintve az ország kisebb megyéihez tartozik, 2 és 3% közötti mértékben járulnak hozzá az éves hazai GDP-hez. A többi megye közül több is hasonló méretű gazdasággal rendelkezik (Lőcsei–Németh 2006). A Balaton régió, mint önálló terület szintén a kisebb magyar megyékhez hasonló gazdasági volument képvisel, a számítások szerint 2004-ben az országos GDP 2,5%-át adta a régió (Lőcsei–Németh 2006). A térségre vonatkozó TGE-vizsgálatok egyrészt kimutatták, hogy a régióhoz tartozó rész mindhárom megyén belül fejlettebb, mint a megyék másik fele. Másrészt viszont az is megfigyelhető volt, hogy bár a régió az 1990-es évek közepén még kiemelkedően fejlett területnek számított (a vidéki átlaghoz képest itt 40%-kal volt magasabb az egy lakosra jutó TGE), az azt követő időszakban folyamatosan csökkent az előnye (2009-ben már csak 1% volt). 2010 és 2011 fordulópontot hozott, ekkor a régiós TGE kisebb mértékben esett vissza, mint a vidéki átlag (Lőcsei–Németh 2006, Oláh 2013).

Az elemzés módszertana

A balatoni turisztikai vállalkozások elemzését egy, a területi szintű vizsgálatokban kevésbé kiaknázott adatbázis tette lehetővé. A Központi Statisztikai Hivatalban (KSH) létrehozott informatikai alkalmazás, az úgynevezett Közös adatbázis a működő vállalkozásoknak a lehető legteljesebb (általunk ismert és elérhető) körét foglalja magában, kiinduló adatbázisként szolgál a vállalkozások éves gazdaságszerkezeti statisztikájához (*Structural Business Statistics – SBS*), valamint a nemzeti számlák összeállításához. Egyesíti a KSH éves gazdaságstatisztikai adatgyűjtéseiből származó információkat a Nemzeti Adó- és Vámhivaltól (NAV) adminisztratív úton átvett adóbevallás-adatokkal, és több milliónyi, vállalkozási szintű, egyedi gazdaságstatisztikai adatot tartalmaz.

A Közös adatbázisból a gazdasági szervezetek működési helyük vagy akár főtevékenységük szerint is leválogathatók, így megragadható az országos szint alatti területi egységek gazdasági jellemzői is. Ezt kihasználva alakítottunk ki egy saját adatbázist a balatoni településeken működő turisztikai vállalkozások egyedi adataiból, majd az információkat csoportképző ismérvek mentén aggregálva rávilágítottunk a balatoni régió turizmusgazdaságának legfontosabb sajátosságaira.

A Balaton turisztikai összeteljesítményét ugyanakkor nem tudtuk teljes mértékben átfogni. A „Balatonnál működő” szervezetek, azaz a Balaton idegenforgalmi régió – mint területi egység – vállalkezési szintű lehatárolása során különös nehézségbe ütköztünk. Ennek hátterében az áll, hogy minden vállalkozás székhelyét és azzal azonos, vagy attól különböző működési helyét (működési megyéjét és működési települését) a KSH-ban statisztikai célú regiszter tartja nyilván. Egy szervezet több településen is végezhet ugyan gazdasági tevékenységet – mint például az egynél több helyen szálláshely-szolgáltatást végző vagy vendéglátóegységet üzemeltető vállalkozások, a több irodát, kirendeltséget fenntartó utaztató szervezetek, a kölcsönző hálózatok stb. –, de ezek közül a települések közül a regiszterben csak egyet jelölnek ki a vállalkozás működési településeként.⁶ Elemzésünkben azoknak a turisztikai vállalkozásoknak az adatait vettük számba, amelyeknek a regiszterben nyilvántartott működési helye a balatoni régió valamely települése volt. Mivel a kijelölés a vállalkozások, nem pedig a telephelyek szintjén történt, ezért előfordult, hogy országosan is jelentős szállodalánc-üzemeltető vállalkozások, étteremláncok, utazásszervezők balatoni telephelyeik ellenére sem kerültek be a megfigyelési körbe, ha a regiszterben nyilvántartott működési helyük nem balatoni település volt.

A telephely szintű megfigyelést azért nem tartottuk megoldhatónak, mert a KSH telephely szerinti adatfelvételei nem teljes körűek (nem terjednek ki minden vállalkozásra), a gazdálkodási adatoknak pedig igen szűk körét (elsősorban a személyi jellegű ráfordításokat) gyűjtik. A turisztikai szektor gerincét képező Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágba tartozó vállalkozások esetén ráadásul az adatokat nem telephelyenként, hanem megyére összesítve gyűjti a hivatal. A gazdálkodásra vonatkozó információk – árbevétel, egyéb bevételek, költségek, ráfordítások, az alaptevékenységhez kapcsolódó, valamint további jövedelmek – ebből következően nem telephelyi bontásban, hanem egy-egy vállalkozás egészére állnak rendelkezésre.

Az elemzést korlátozta továbbá az is, hogy a Közös adatbázisban a működő jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli társas vállalkozásokról, valamint a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókról állnak rendelkezésre adatok. Az adószámmal rendelkező magánszemélyek (turisztikai vonatkozásban ide tartozik az egyéb szállásadók – korábbi elnevezéssel magánszállásadók – döntő többsége) és az egyéb önálló vállalkozók egy rendkívül szűk kört leszámítva nem szerepelnek az adatbázisban⁷, ezért az elemzésünk alapsokaságának sem részei.

A korlátok ellenére a Közös adatbázist a gazdaságszerkezeti elemzések területi szempontjainak vizsgálatához nélkülözhetetlen adatforrásnak tekinthetjük, amely a legkisebb vállalkozások gazdálkodásáról is szolgáltat adatot – amennyiben azok sta-

⁶ A működési települést a gazdasági szervezetről rendelkezésre álló információk alapján, meghatározott algoritmus szerint jelölik ki.

⁷ Erre az adminisztratív úton történő adatátvitel módszertana, az átvett adóbevallások köre ad magyarázatot.

tisztikai adatszolgáltatást vagy adóbevallást teljesítettek. A területi lehatárolás „pontatlansága” ellenére az adatbázisból kinyerhető adatok feltétlenül közelebb visznek a balatoni turisztikai szektor teljesítményének felméréséhez.

A turizmus mint önálló nemzetgazdasági ág vagy ágazat a gazdasági tevékenységek osztályozási rendszereiben nem létezik, így a turizmushoz kapcsolódó gazdasági területek lehatárolása elengedhetetlen volt elemző munkánkhoz. A kiindulópontot a magyarországi turizmus-szatellitszámlák összeállításánál alkalmazott ágazati csoportosítás jelentette. A turizmus-szatellitszámlák módszertana nemcsak a turisztikai tevékenységcsoportokat, hanem a hozzájuk tartozó konkrét gazdasági tevékenységeket, azaz a TEÁOR'08-nak megfelelő turisztikai szakágazatokat is nevesíti. A tanulmányunk *Turizmus mint önálló gazdasági ág* című alfejezetében felsorolt szakágazatok közül elhagytuk azokat, amelyek a balatoni településeken működő vállalkozások körében nem fordulnak elő, vagy a balatoni turizmus szempontjából nem relevánsak: tengeri személyszállítás, helyközi vasúti személyszállítás, 3,5 tonna feletti gépjárműkölcsonzés, szerencsejáték, fogadás, egyéb szárazföldi személyszállítás, szárazföldi szállítást kiegészítő szolgáltatások, testezési szolgáltatás, alkotó- és előadó-művészet. Így összesen 27, a térségre jellemző turisztikai tevékenységet határoztunk meg, és azokat a balatoni régióban működő vállalkozásokat vizsgáltuk, amelyek főtevékenységük alapján e 27 turisztikai szakágazat valamelyikébe tartoztak a megfigyelt időszakban.

A vállalkozások éves gazdaságszerkezeti statisztikájában (*Structural Business Statistics* – SBS) alkalmazott definícióval összhangban azokat a vállalkozásokat tekintettük működőnek, amelyek statisztikai adatszolgáltatást teljesítettek, illetve adóbevallást nyújtottak be, és rendelkeztek árbevétellel, egyéb bevétellel vagy beruházást végeztek.

A működő balatoni turisztikai vállalkozásokat rendszereztük: a 27 turisztikai tevékenységből csoportokat képeztünk, és a vállalkozásokat főtevékenységük alapján besoroltuk ezekbe a csoportokba. A következő 7 tevékenységcsoportot alakítottuk ki:

- Vízi, légi és taxis személyszállítás
- Szálláshely-szolgáltatás
- Vendéglátás
- Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése
- Utazásszervezés, -közvetítés
- Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások
- Szórakoztatás, szabadidő.

A vállalkozások egyedi adatait csoportszinten aggregáltuk, így lehetővé vált az összehasonlítás: a csoportok számbeli, értékbeni különbségeinek bemutatása különböző mutatók mentén.

A balatoni turisztikai vállalkozások 2014. évi főbb jellemzői

A balatoni régióban 2014 során működő turisztikai vállalkozások közül 2704 szervezet realizált értékesítési árbevételt, amely összértékben 64,0 milliárd forintot tett ki, és a 70%-a a vendéglátásban, valamint a szálláshely-szolgáltatásban képződött.

Egy-egy balatoni turisztikai vállalkozás átlagosan nettó 24 millió forintnyi éves árbevételt ért el. Ennek értékelésekor figyelembe kell venni azt, hogy a turisztikai szervezetek árbevétele jelentősen különbözött egymástól, azaz még tevékenységcsoporton belül is nagymértékben szóródott.

1. táblázat

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások árbevétele, 2014

Revenues of enterprises in tourism industry in Balaton Region, 2014

Tevékenység, tevékenység-csoport	Árbevétel- rel rendel- kező vál- lalkozások száma	Nettó ár- bevétel, millió for- rint	A vállalko- zások szá- mának	Az értéke- sítés nettó árbevéte- lének	Egy vállalkozásra jutó nettó árbevétel	
					átlagos összege	szórása
					millió forint	
Vendéglátás	1 437	23 333	53,1	36,5	16	32
Ebből: éttermi vendég- látás	1 151	19 728	42,6	30,8	17	34
Szálláshely-szolgáltatás	395	21 672	14,6	33,9	55	221
Ebből: szállodai szolgáltatás	183	19 474	6,8	30,4	106	315
Utazásszervezés, -közvetítés	97	8 694	3,6	13,6	90	580
Vízi, légi és taxis személy- szállítás	154	3 278	5,7	5,1	21	182
Ebből: belvízi személyszállítás és vízi szállítást kiegészítő szolgáltatás	17	2 553	0,6	4,0	150	523
taxis személyszállítás	132	315	4,9	0,5	2	3
Szórakoztatás, szabadidő	211	3 074	7,8	4,8	15	37
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	349	2 654	12,9	4,1	8	69
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	61	1 296	2,3	2,0	21	117
<i>Turisztikai tevékenységek együtt</i>	<i>2 704</i>	<i>64 002</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>24</i>	<i>152</i>

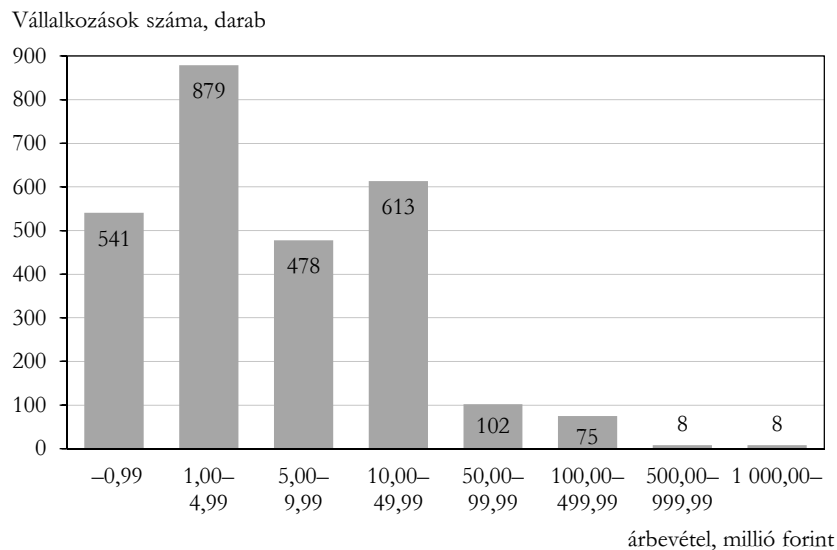
A balatoni turisztikai vállalkozások különbözősége, heterogenitása a bevételkategóriák szerinti aszimmetrikus eloszlásukban is megmutatkozik. 2014-ben

a szervezetek több mint felének 5 millió forintnál, ezen belül ötödének 1 millió forintnál alacsonyabb volt az értékesítésből származó éves nettó árbevétele. A turisztikai vállalkozásoknak csupán a 7,1%-a, 193 gazdasági szervezet ért el 50 millió forintnál magasabb árbevételt, náluk koncentráltódott ugyanakkor a régió teljes turisztikai bevételének több mint a kétharmada.

1. ábra

Az árbevétellel rendelkező balatoni turisztikai vállalkozások száma bevételkategóriák szerint, 2014

Number of enterprises in tourism industry in Balaton Region
by revenue categories

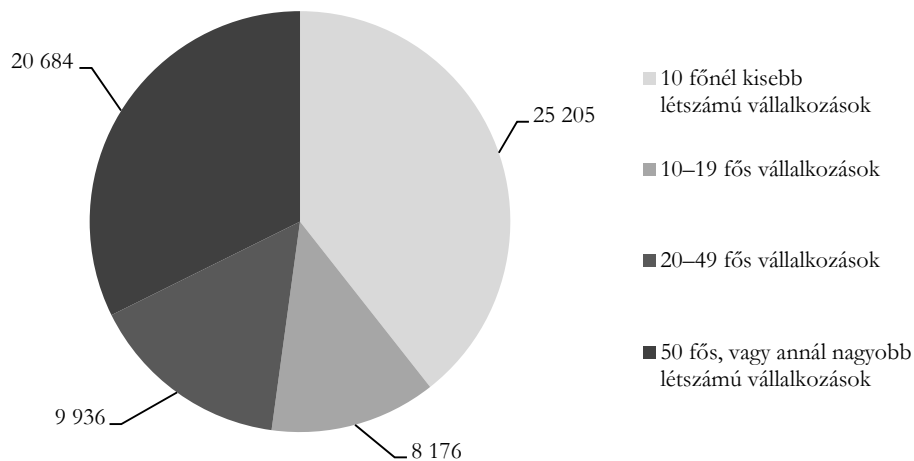
Az 1 millió forintnál alacsonyabb éves árbevételű turisztikai vállalkozások mind-egyike a mikrovállalkozások körébe tartozott. A 10–19 fős vállalkozások döntő többsége elérte a legalább nettó 10 millió forint árbevételt, sőt több mint egynegyedük 100 millió forint feletti összeget könyvelhetett el. A 20–49 fős turisztikai szervezetkörben nem volt 10 millió forintnál, az ennél nagyobb létszámú szervezetek között pedig 100 millió forintnál alacsonyabb éves nettó árbevételű vállalkozás.

A régió 2014. évi turisztikai árbevételének csaknem négytizede, 25,2 milliárd forint a 10 főnél kisebb létszámú mikrovállalkozásoknál képződött. Annál a mindössze 13 vállalkozásnál, amelyek létszáma elérte vagy meghaladta az 50 főt, a bevételek egyharmada, 20,7 milliárd forint realizálódott. A 10 és 50 fő közötti létszámot foglalkoztató turisztikai vállalkozásokhoz az összes árbevétel 28%-a, 18,1 milliárd forint kapcsolódott.

2. ábra

**A balatoni régió turisztikai árbevételének megoszlása
a vállalkozások létszám-kategóriái szerint, 2014 (millió forint)**

Revenues from tourism industry in Balaton Region
by staff categories of enterprises, 2014 (million HUF)

A balatoni régió teljes turisztikai árbevételének csaknem az egyötöde, 12,3 milliárd forint a Siófokon működő vállalkozások bevételeiből származott. A balatonfüredi turisztikai vállalkozások összesen 11,1, a hévízi vállalkozások pedig 8,2 milliárd forint nettó árbevétel érték el. A nettó árbevétel településenkénti megoszlásában igen erős volt a koncentráció. A felsorolt három település vállalkozásai a régiós turisztikai bevételeknek közel felét képviselték, s ha ehhez a zalakarosi és a keszthelyi vállalkozások bevételeit (3,9, illetve 3,5 milliárd forint) is hozzászámítjuk, megállapítható, hogy ez az említett öt település adta együttesen a balatoni turisztikai árbevétel 61%-át.

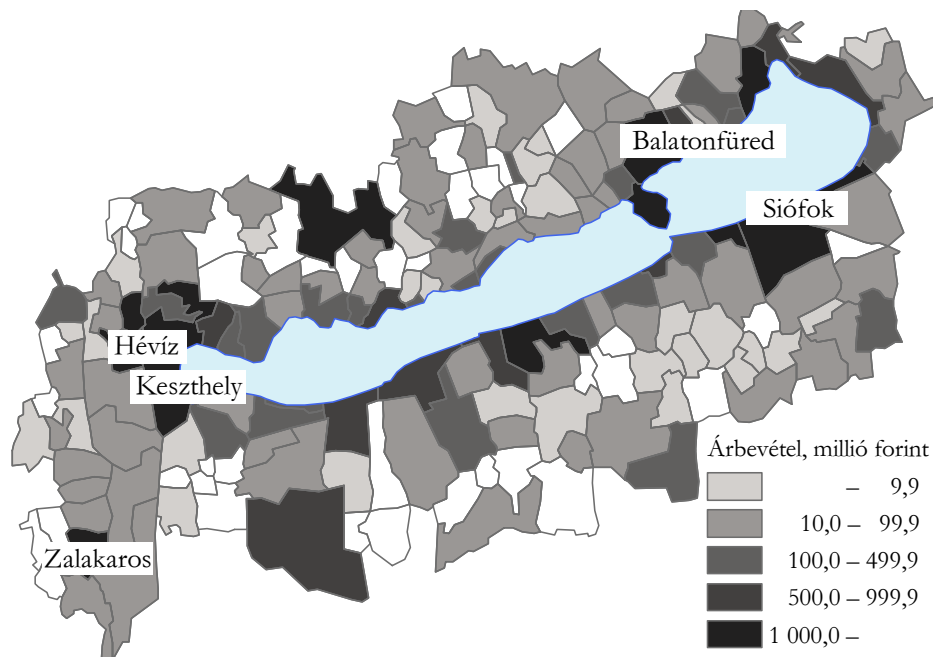
2014-ben 11 olyan települése⁸ volt a régiónak, ahol a turisztikai vállalkozások együttes árbevétele milliárdos nagyságrendet ért el, ezzel szemben 9 települése 1 millió forintnál kevesebbet.

⁸ Siófok, Balatonfüred, Hévíz, Zalakaros, Keszthely, Balatonalmádi, Zámárdi, Alsópáhok, Balatonlelle, Tihany, Tapolca.

3. ábra

**A balatoni régióban képződött turisztikai árbevétel
a vállalkozások működési települése szerint, 2014**

Revenues from tourism industry in Balaton Region
by locality of enterprises, 2014 (million HUF)

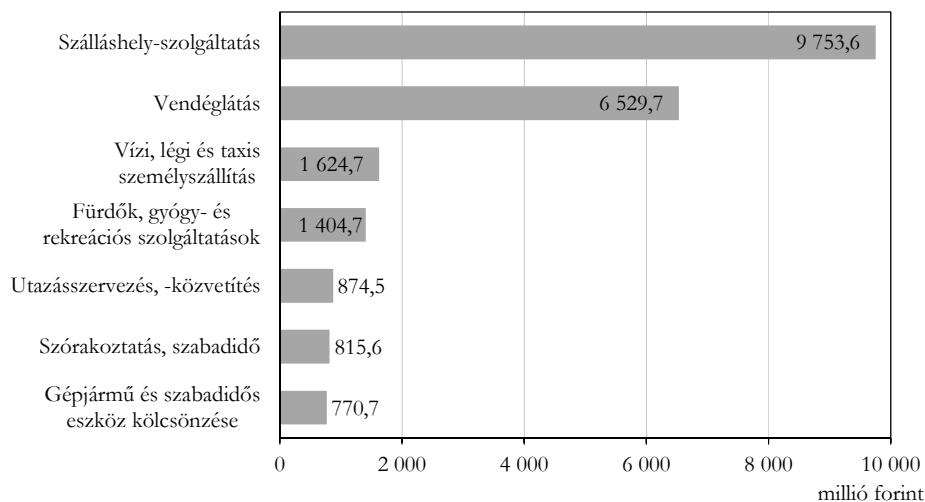
Az árbevétel – mint a turisztikai tevékenységek adott piaci környezetben realizálódó ellenértéke – olyan javak és szolgáltatások összegét is tartalmazza, amelyeket a turisztikai vállalkozások külső forrásból szereznek be, majd tevékenységük során felhasználnak. Azt, hogy mekkora az az új érték, amelyet a szervezetek saját tevékenységükkel előállítanak, a hozzáadott érték adatai mutatják. Az újérték-teremtő „képesség” a gazdálkodás hatékonyságának fontos mutatója; a vállalkozások számára a bruttó hozzáadott érték nyújt fedezetet – többek között – az eszközök pótlására, a munkavállalói jövedelmekre (bérekre) és a vállalati jövedelemre (nyereség).

2014-ben a Balaton idegenforgalmi régió turisztikai vállalkozásai összesen 21,8 milliárd forint bruttó hozzáadott értéket állítottak elő, amelynek 45%-a a szálláshely-szolgáltatásban, 30%-a pedig a vendéglátásban képződött. A legkisebb mértékben a személygépjárművek és szabadidős eszközök kölcsönzését végző szervezetek járultak hozzá a régióban keletkező turisztikai értéktöbblethez.

4. ábra

**A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások alapján számított
bruttó hozzáadott értéke tevékenységcsoportonként, 2014**

Gross value added of enterprises in tourism industry in Balaton Region
by main groups of activities, 2014 (million HUF) (at current basic prices)

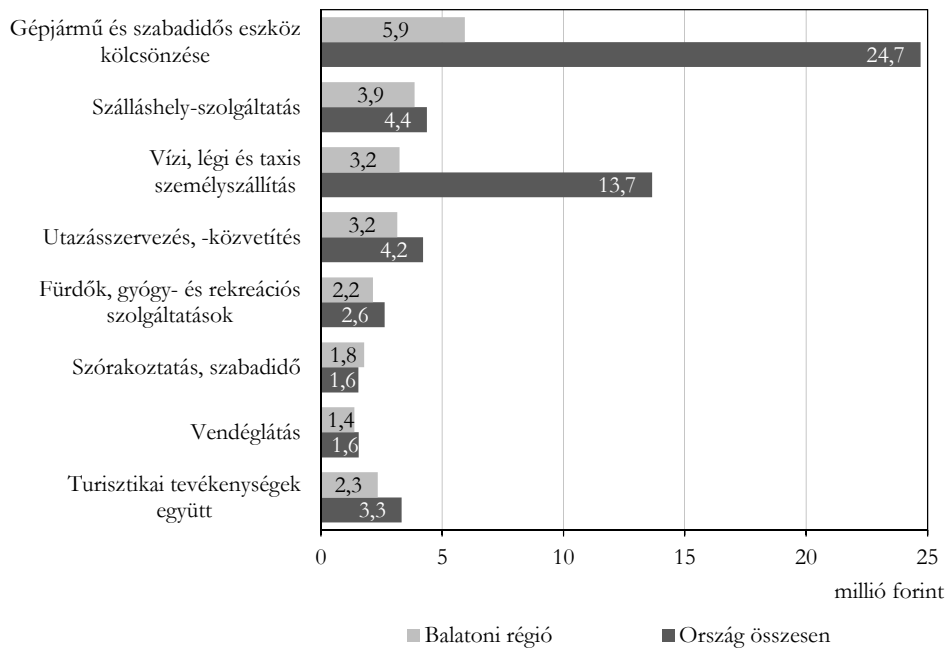

A turizmus kifejezetten élőmunka-igényes szolgáltató tevékenységeket foglal magában. Az élőmunka-hatékonyság egyik legfontosabb mérőszáma az egy főre jutó bruttó hozzáadott érték, ami azt mutatja, hogy a szervezet tevékenységében részt vevők átlagosan mekkora új értéket hoztak létre egy adott időszakban. Ez a mutató az árbevételnél kevésbé érzékeny a tevékenység jellegére, ezért az ágazatcsoportok összehasonlításakor pontosabb eredményt ad.

2014-ben a balatoni turisztikai vállalkozások tevékenységében részt vevő minden egyes foglalkoztatott átlagosan 2,3 millió forint új értéket hozott létre a munkájával. Az országos turisztikai vállalkozási körben ennél átlagosan 1 millió forinttal magasabb fajlagos többletérték képződött, de a tevékenységcsoportok szerinti bontás még jelentősebb különbségeket tárt fel (a személygépjárműveket, szabadidős eszközöket bérbe adó, valamint a személyszállító vállalkozások munkavállalói például országosan 4-szer annyi új értéket állítottak elő, mint az ugyanilyen tevékenységű balatoni vállalkozásoknál dolgozók). Az idegenforgalmi régió turisztikai szervezeteinek élőmunka-hatékonysága csaknem valamennyi tevékenységcsoportban elmaradt az országostól, a szórakoztatást, szabadidős szolgáltatásokat biztosító vállalkozások kivételével.

5. ábra

**Egy főre jutó bruttó hozzáadott érték
a turisztikai tevékenységű vállalkozásoknál, 2014***
Gross value added of enterprises in tourism industry
in Balaton Region and in Hungary, per capita, 2014

* A vállalkozások tevékenységében részt vevők teljes létszámához – beleértve az alkalmazottakat, a dolgozó tulajdonost, a segítő családtagokat, a társas vállalkozások dolgozóit, de nem fizetett tagjait, a havi 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottakat – viszonyított bruttó, alapáron számított hozzáadott érték. Az országos adatok a vizsgált 27 turisztikai szakágazatba tartozó, 2014 során működő magyarországi vállalkozások adatait jelentik.

A balatoni turisztikai vállalkozások együttes árbevétele a 3,0%-át tette ki az azonos tevékenységi körű magyarországi vállalkozások 2014. évi árbevételének. A régióban működő szálláshely-szolgáltatók 7,5%-os hányadot képviseltek az összes magyarországi szálláshely-szolgáltató vállalkozás árbevételéből, míg a személygépjárművek és a szabadidős eszközök kölcsönzését, valamint a vízi, légi, taxis személyszállítást végző balatoni szervezetek árbevételének összege az 1%-át sem érte el az országosnak.

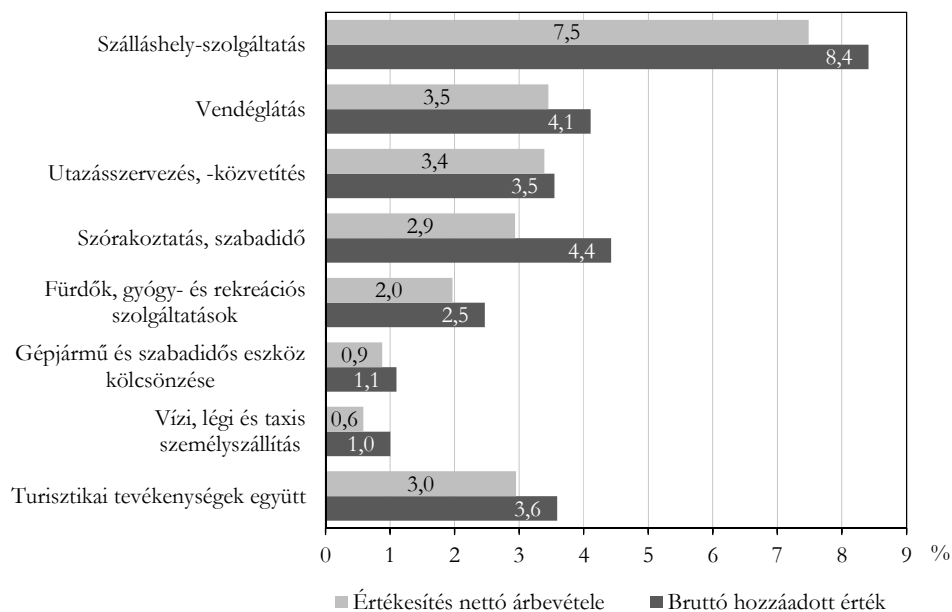
A balatoni turisztikai vállalkozások által létrehozott új érték a magyarországi turisztikai szervezetek összes bruttó hozzáadott értékének 3,6%-át jelentette. Hasonlóan a nettó árbevételhez, a szálláshely-szolgáltatók hozzáadott értékének részesedése

volt az országosból a legmagasabb (8,4%), a vízi, légi és taxis személyszállító vállalkozásoké pedig a legalacsonyabb (1,0%).⁹

6. ábra

A balatoni turisztikai vállalkozások árbevételének és bruttó hozzáadott értékének aránya a magyarországi turisztikai vállalkozásokon belül, 2014*

Share of revenues and gross value added of enterprises
in Balaton Region of Hungarian tourism industry, 2014

* A vizsgált 27 turisztikai szakágazatba tartozó, 2014 során működő vállalkozások adataival számítva.

A társas vállalkozási formában működő közel 1300 balatoni turisztikai szervezet 40%-ának veszteséges volt az alaptevékenysége, azaz negatív üzleti eredménnyel zárta a 2014. évet.¹⁰ A gépjármű- és szabadidős eszköz kölcsönző, az utazásszervező, -közvetítő és a vendéglátást folytató társas vállalkozások körében volt a legmagasabb azoknak a szervezeteknek az aránya, amelyek főtevékenységükből nem tudtak nyereséget elérni.

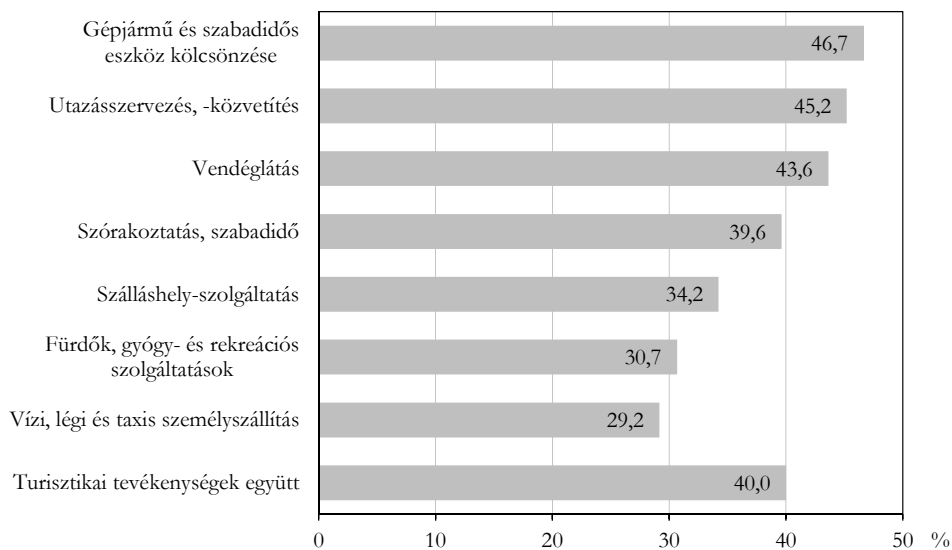
⁹ Az országos összehasonlítás eredményének értékelésekor különösen fontos figyelembe venni a módszertani leírást, a balatoni régióban erősen jelentkező szezonaritást, továbbá azt, hogy a turisztikai tevékenységek egy része (éttermi vendéglátás, gépjárműkölcsönzés, utazásszervezés, -közvetítés, szórakoztatás, szabadidős tevékenységek) a Balatonnál erőteljesebben köthető az odaérkező vendégek forgalmához, mint például az országosból a legjelentősebb hányaddal részesedő Budapesten.

¹⁰ Az egyéni vállalkozók eredményéről nem áll rendelkezésre statisztikai információ.

7. ábra

A társas vállalkozási formában működő balatoni turisztikai szervezetek közül a negatív üzemi-üzleti eredményűek aránya, 2014

Proportion of companies and partnerships having operating loss in tourism industry in Balaton Region, 2014

Az üzemi-üzleti eredmény – az alaptevékenységgel legszorosabban összefüggő eredménykategória – adatainak ismeretében a turisztikai szervezetek jövedelmezősége is összehasonlítható:

- a bevételarányos jövedelmezőség azt fejezi ki, hogy az értékesítés nettó árbevételének és az egyéb bevételeknek átlagosan hány százaléka maradt meg a vállalkozásoknál üzemi-üzleti eredményként,
- a létszámarányos jövedelmezőség azt mutatja meg, hogy a vállalkozások tevékenységében részt vevő egy-egy foglalkoztatott átlagosan mekkora üzemi-üzleti eredményt hozott létre.

2. táblázat

**A társas vállalkozási formában működő turisztikai szervezetek
jövedelmezőségének összehasonlítása, 2014**

Profitability of companies and partnerships in tourism industry
in Balaton Region and nationwide, 2014

Tevékenység, tevékenységcsoport	Balaton idegenforgalmi régió		Országos	
	üzemi-üzemi eredmény			
	bevétel- arányosan, %	létszám- arányosan, ezer forint/fő ^{a)}	bevétel- arányosan, %	létszám- arányosan, ezer forint/fő ^{a)}
Vendéglátás	3,1	181	4,5	350
Ebből: éttermi vendéglátás	4,0	234	3,2	242
Szálláshely-szolgáltatás	8,1	884	7,2	866
Ebből: szállodai szolgáltatás	8,2	946	7,6	951
Utazásszervezés, -közvetítés	3,9	1 386	2,6	1 241
Vízi, légi és taxis személyszállítás	4,4	437	22,3	19 744
Ebből:				
belvízi személyszállítás és vízi szállítást kiegészítő szolgáltatás	4,8	441	13,0	1 399
taxis személyszállítás	12,3	661	19,3	1 020
Szórakoztatás, szabadidő ^{b)}	X	X	1,3	168
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	3,3	204	8,8	795
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsonzése	7,4	1 176	10,5	7 443
<i>Turisztikai tevékenységek együtt</i>	<i>5,1</i>	<i>489</i>	<i>9,9</i>	<i>1 531</i>

a) A társas vállalkozások tevékenységében részt vevők teljes létszámához viszonyított üzemi-üzleti eredmény.

b) A veszteséges vállalkozások magas aránya miatt a mutatók a balatoni régióban nem értelmezhetők.

A balatoni régió társas vállalkozási formában működő turisztikai szervezeteinél az éves nettó árbevételnek és az egyéb bevételeknek átlagosan 5,1%-a maradt meg eredményként – az országos turisztikai vállalkozási körben ennek majdnem kétszerese. Az éttermi vendéglátó, a szálláshely-szolgáltató és az utazásszervező, -közvetítő cégek körében viszont a balatoni vállalkozások az országosnál magasabb üzemi-üzleti eredményt realizáltak a bevételeikből. A régió turisztikai társas vállalkozásaiban egy foglalkoztatott átlagosan 489 ezer forint eredményt hozott létre a munkájával, míg az országos átlag ennek több mint a 3-szorosa volt.

További információk:

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/veszpremturizmusgazd.pdf>

Összegzés

A balatoni régióban 2014 során működő közel 3 ezer turisztikai tevékenységű vállalkozás együttvéve 64,0 milliárd forint nettó árbevételt realizált, ám a szervezetek ötödének 1 millió forintnál alacsonyabb volt az értékesítésből származó éves bevétele. A turisztikai árbevétel területi megoszlásában erőteljes volt a koncentráció, összhangban a települések idegenforgalmi vonzerejével. A régióban előállított turisztikai hozzáadott (új) érték 2014-ben megközelítette a 21,8 milliárd forintot. A vizsgált balatoni vállalkozások árbevétele az összes turisztikai tevékenységű magyarországi vállalkozás nettó árbevételeének a 3,0%-át tette ki, míg az általuk létrehozott többletérték a 3,6%-át képviselte az országosnak. A turisztikai szektorban foglalkoztatottakra jutó fajlagos hozzáadott érték a balatoni vállalkozásoknál elmaradt az országostól, ami az alacsonyabb élől munka-hatékonyssággal magyarázható. Figyelemre méltó, hogy a társas vállalkozási formában működő balatoni turisztikai szervezetek 40%-ának veszteséges volt az alaptevékenysége 2014-ben.

IRODALOM

- DUSEK, T.–KOPPÁNY, K.–KOVÁCS, N.–SZABÓ, D. R. (2015): A győri járműipari körzet hozzáadott értékének becslése *Területi Statisztika* 55 (1): 76–87.
- DUSEK, T.–KISS, J. P. (2008): A regionális GDP értelmezésének és használatának problémái *Területi Statisztika* 48 (3): 264–281.
- GKI GAZDASÁGKUTATÓ RT. (2004a): *A turizmus makrogazdasági szerepe* Budapest.
- GKI GAZDASÁGKUTATÓ RT. (2004b): *A Balaton-térség nemzetgazdasági szintű jövedelemtermelő képességének vizsgálata* Budapest.
- JONES, C.–MUNDAY, M.–ROBERTS, A. (2003) Regional Tourism Satellite Accounts: A Useful Policy Tool? *Urban Studies* 40 (13): 2777–2794.
- KISS, J. P. (2003): A kistérségi GDP analitikus, szektoronkénti becslése In: NEMES NAGY, J. (szerk.): *Kistérségi Mozaik* (Regionális Tudományi Tanulmányok 8.) pp. 39–54., ELTE Földrajzi Tanszék – MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest.
- KONTTINEN, J. P. (2006): *Regional Tourism Satellite Account (RTSA) in Finland – Data, Concepts, Methods and Key Results* In: 46th Congress of the European Regional Science Association August 30th – September 3rd, 2006, Volos.
- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (2015): *Turizmus-szatellit számlák, 2012* <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/turizmszat/turizmszat12.pdf> (letöltve 2016. április)
- LÓCSEI, H.–NEMES NAGY, J. (2003): A Balatoni Régió gazdasági súlya és belső térszerkezete. In: NEMES NAGY, J. (szerk.): *Kistérségi Mozaik* (Regionális Tudományi Tanulmányok 8.) pp. 129–143., ELTE Földrajzi Tanszék – MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest.
- LÓCSEI, H.–NÉMETH, N. (2006): A Balaton régió gazdasági ereje *Comitatus* 16 (7-8): 7–22.

- MICHALKÓ, G.–RÁTZ, T.–TÓTH, G.–KINCSES, Á. (2009): A gyógyfürdővel rendelkező magyarországi települések életminőségének vizsgálata In: MICHALKÓ, G.–RÁTZ, T. (szerk.): *Egészségturizmus és életminőség Magyarországon: Fejezetek az egészség, az utazás és a jó(l)lét magyarországi összefüggéseiről* pp. 75–95., MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.
- NEMES NAGY, J.–LŐCSEI, H.–KISS, J. P.–JAKOBI, Á. (2003): A Balaton régió gazdasági fejlettsége a GDP térségi becslése tükrében In: JAKOBI, Á. (szerk.): *Társadalmi-gazdasági állapotfelmérés a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben* (Balaton Project-Task 4) pp. 481–522., ELTE Regionális Földrajzi Tanszék – MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport - Balatoni Integrációs Kht. Társadalomtudományi Kutatócsoport, Budapest.
- NEMES NAGY, J. (2004): *Új kistérségek, új városok. Új versenyzők?* In: Regionális Tudományi Tanulmányok 9. pp. 5–42., ELTE Regionális Földrajzi Tanszék – MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest.
- NÉMETH, N.–CSITE, A.–SZILÁGYI, D. (2011): *Az életminőség és a gazdasági fejlettség szintje Magyarországon a Human Development Index alapján* Pannon Elemző Iroda, Budapest.
- OLÁH, M. (2013), *Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja - Helyzetértékelés I. Kötet* Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft, Balatonfüred-Siófok
- PÁL, T.–RÁCZ, A. (2004): *Magyarország turizmus szatellit számlái* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- PAPP, ZS.–MOLNÁRNÉ BARNA, K. (2013): Siker és jólét - kéz a kézben? In: MICHALKÓ, G.–RÁTZ, T. (szerk.): *Jó(l)lét és turizmus: utazók, termékek és desztinációk a boldogság és a boldogulás kontextusában* pp. 191–210., Kodolányi János Főiskola–MTA CSFK Földrajztudományi Intézet–Magyar Földrajzi Társaság, Székesfehérvár-Budapest.
- PAPP, ZS. (2013): *Úton a versenyképes desztináció felé* Doktori (Ph.D) értekezés, Pannon Egyetem, Veszprém.
- PUCZKÓ, L.–RÁTZ, T. (2002): *A turizmus hatásai* Aula Kiadó, Budapest.
- PLZÁKOVÁ, L. (2014): *The Economic Impact of Cultural Tourism Measured through the Interconnection of the Tourism Satellite Account and Satellite Account on Culture* http://www.tsf2014prague.cz/assets/downloads/Paper%203.3_Lucie%20Plzakova_CZ.pdf (letöltve: 2016. április)
- TÓTH, B. I. (2013): Időszerű áttekintés: területi fejlettségi vizsgálatok Magyarországon az ezredforduló után *E-Conom* 2 (1): 76–89.
- TÓTH, G. (2009): Kísérlet a regionális turisztikai GDP becslésére Magyarországon *Statisztikai Szemle* 87 (10-11): 1038–1057.
- TÓTH, G.–DÁVID, L. (2011): A turizmus szerepe a regionális fejlődésben In: DÁVID, L. (szerk.): *Magyarország turisztikai régiói* pp. 5–19., Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- VÉCSEI, D. (2006): Az új turisztikai számbavételi rendszer hatása és alkalmazhatósága *Turizmus Bulletin* 10 (3): 44–50.
- ZHANG, J. (2005): *Documentation on Regional Tourism Satellite Accounts in Denmark* http://www.kora.dk/media/272138/udgivelsesr_2005_pdf_rtsa.pdf (letöltve: 2016. április)

Függelék

Az elemzésben vizsgált turisztikai szakágazatok

TEÁOR '08 kód	TEÁOR'08 megnevezés	Tevékenységcsoport
4932	Taxis személyszállítás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5030	Belvízi személyszállítás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5110	Légi személyszállítás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5222	Vízi szállítást kiegészítő szolgáltatás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5223	Légi szállítást kiegészítő szolgáltatás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5510	Szállodai szolgáltatás	Szálláshely-szolgáltatás
5520	Üdülési, egyéb átmeneti szálláshely-szolgáltatás	Szálláshely-szolgáltatás
5530	Kempingszolgáltatás	Szálláshely-szolgáltatás
5590	Egyéb szálláshely-szolgáltatás	Szálláshely-szolgáltatás
5610	Éttermi, mozgó vendéglátás	Vendéglátás
5621	Rendezvényi étkeztetés	Vendéglátás
5629	Egyéb vendéglátás	Vendéglátás
5630	Italszolgáltatás	Vendéglátás
7711	Személygépjármű kölcsönzése	Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése
7721	Szabadidős, sporteszköz kölcsönzése	Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése
7911	Utazásközvetítés	Utazásszervezés, -közvetítés
7912	Utazásszervezés	Utazásszervezés, -közvetítés
7990	Egyéb foglalás	Utazásszervezés, -közvetítés
8690	Egyéb humán-egészségügyi ellátás	Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások
9102	Múzeumi tevékenység	Szórakoztatás, szabadidő
9103	Történelmi hely, építmény, egyéb látványosság működtetése	Szórakoztatás, szabadidő
9104	Növény-, állatkert, természetvédelmi terület működtetése	Szórakoztatás, szabadidő
9311	Sportlétesítmény működtetése	Szórakoztatás, szabadidő
9319	Egyéb sporttevékenység	Szórakoztatás, szabadidő
9321	Vidámparki, szórakoztatóparki tevékenység	Szórakoztatás, szabadidő
9329	M.n.s. egyéb szórakoztatás, szabadidős tevékenység	Szórakoztatás, szabadidő
9604	Fizikai közérzetet javító szolgáltatás	Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások

Az alapáron számított bruttó hozzáadott érték elemei**Nettó árbevétel**

- + Saját előállítású eszközök aktivált értéke
- Eladott áruk beszerzési értéke
- Eladott (közvetített) szolgáltatások
- ± Saját termelésű készletek állományváltozása

Bruttó termelési érték

- Anyag- és energiaköltség
 - Igénybe vett szolgáltatás
 - Egyéb szolgáltatás
-

Bruttó hozzáadott érték